

Robežnieki – Latgales stiprie ļaudis. BALVU NOVADS

Ziemeļlatgalē nav ne augstu kalnu, ne pasauleslavenu objektu. Toties mums ir stipri ļaudis, kas vēstures līkločos pierādījuši, ka Latgale spēj par sevi atgādināt pat visdrūmākajos brīžos. Ne velti Nacionālo partizānu karš sākās tieši Latgalē 1944. gada nogalē, turklāt tieši toreizējā Abrenes apriņķa Susāju pagastā, purva masīvā, tika ierīkota viena no vērienīgākajām partizānu nometnēm visā Baltijā. Mūsu senči Stompaku kaujā, kas bija lielākā un sīvākā atklātā sadursme Latvijas nacionālo partizānu kara vēsturē, apliecināja latgaliešu drosmi un spītību. Arī mūsdienās pierobežas ļaudis cenšas turēt muguras taisni it visās jomās – gan saglabājot tradīcijas, gan cīnoties par savām tiesībām, tostarp veselības jomā. Vai izdodas?

Ministrijas politika pielīdzināma ekonomiskajai šantāžai un spīdzināšanai

Galvenais drošības garants Latgalē ir cilvēks, nevis žogs, – diskusijās Guzsver pierobežas pašvaldību vadītāji un eksperti, un iemesls šim apgalvojumam ir pamatots – slimnīca Latvijas austrumu pierobežā vairs netiek uzskatīta tikai par medicīnas iestādi, bet gan par kritisku valsts drošības un reģionālās noturības garantu. Pašreizējā geopolitiskajā situācijā iedzīvotāju palikšana pierobežā un valsts gatavība apdraudējumiem ir tieši saistīta ar pamata pakalpojumu, it īpaši neatliekamās medicīniskās palīdzības pieejamību. Bet vai realitātē viss ir tā, kā valstsvīri savos plānos uzlikuši uz papīra, par to saruna ar SIA “Balvu un Gulbenes slimnīcu apvienība” valdes priekšsēdētāju MARGERU ZEITMANI.

Valsts saka – Austrumu pierobeža ir stratēģiski svarīga. Tas atspoguļojas arī slimnīcu finansēšanas modelī?

– Šobrīd tie ir absolūti tukši vārdi, ka esam gatavi stiprināt pierobežu ar jaunām darbavietām, infrastruktūru, ka esam gatavi darīt visu iespējamo, lai cilvēki neaizbrauktu no reģiona, neizvēlētos citu dzīves un darba vietu. Kas attiecas uz veselības aprūpi, redzam pretējo. Mēs kā reģions no valdības gaidījām ziņas, ka būs papildus finanšu un cilvēkresursi, ka ar vienkāršām un saprotamām lietām atbalstīs šeit dzīvojošos, bet realitātē mums tikai ņem un ņem nost. Valsts vēstījums ir skaidrs, – Balvos nevajag dzemdību nodaļu, uzņemšanas nodaļā nevajag apmaksātus speciālistus – jau šobrīd valsts neapmaksā anesteziologa darbu dienā no plkst. 8 līdz 16, tagad neapmaksās arī pediatram. Tas viss soli pa solītim dzen cilvēkus prom no reģiona, nerunājot par vispārēju drošības sajūtu iedzīvotājiem.

Jau pagājušajā gadā Veselības ministrija paziņoja, ka mērķtiecīgi stiprinās pierobežas slimnīcu kapacitāti, jo tām jāspēj darboties ārkārtas apstākļos. Jūs šo stiprināšanu jūtat?

– Šobrīd viss tiek vājināts. Ministrija sola samazināto finansējumu nodot atpakaļ ambulatorajai aprūpei. Bet ko tas mums dod naktī, kad nepieciešama pediatra palīdzība bērnam ar augstu temperatūru vai pieaugušajam ar traumu? Tā vietā, lai sniegtu palīdzību, mums piešķirta virtuālā kvota, lai cilvēks no rīta var uztaisīt rentģenu vai analīzes. Kā tas tieši palīdz? Tie ir klaji meli, neprofesionalitāte, demagoģija un nihilisms, sakot, ka jums tur, reģionā, neko nevajag. Mums Rīgā viss ir 30–40 km attālumā. Jā, piekrišanu, ka mobilitāte Rīgā ir milzīga. Es pats dzīvoju ārpus Rīgas un zinu, cik mazas izvē-

les iespējas ir, dzīvojot 80 km no Rīgas, bet cik mazas šīs iespējas ir 200 km attālumā no Rīgas, to valdībā nesaprot.

Tā ir nesaprašana vai tomēr nevēlēšanās saprast?

– Vai jūs varat zināt, kā ir dzīvot Rīgā, Brīvības ielā? Nevajag pie mums atbraukt un vienreiz izstaigāt pa smuki nopļautu zāli. Vajag atbraukt un padzīvot šeit, austrumu pierobežā, vismaz mēnesi. Un, dod Dievs, lai nepaliek slikti. Viņi nesaprot, kā tas ir, jo dzīvo ar domu, – aizbraukšu pāri Daugavai, tur ir Stradiņa slimnīca, turpat netālu – Gaiļezers, arī Jūrmala un Ogre. Tas viss ir blakus gan pacientam, gan ārstam, kurš var izvēlēties savu darbavietu, šeit šādu izvēles iespēju nav.

Šķiet, neapturams process ir Veselības ministrijas virzītais slimnīcu tīkla modelis, kuru pērn raksturojāt īsi un konkrēti, – tas ir neprāts! Ar iedzīvotāju atbalstu tika savākti vairāk nekā 7000 paraksti slimnīcas saglabāšanai esošajā statusā, kurus iesniedza Saeimas priekšsēdētājam. Tas kaut ko mainīja?

– Neko. Visa pierobeža ministrijas kartēs iezīmēta gaiši pelēkā krāsā, kas nozīmē, ka mums noteikts vizuālais slimnīcas līmenis un attiecīgi arī vismazākie pakalpojumi un drošības garantants. Tādēļ vien, ka Balvi ir tālu, neaizsniedzama vieta. Balvu novadam solītie speciālie noteikumi, kas nekur nav uzrakstīti un apstiprināti, diemžēl tā arī palika tikai vārdos kā tukši politiku solījumi. Šobrīd pieņemta slimnīcu tīkla reforma, īsi un konkrēti sakot, ir graujoša! Tas ir savienoto trauku princips. Speciālists, zaudējot valsts apmaksātu darbavietu šajā slimnīcā, strādājot poliklīnikā, nevarēs nopelnīt cienīgu algu. Rezultātā valsts tiks viņam piespiedu kārtā emigrēt uz kādu lielpilsētu, Rīgu vai pat ārzemēm.

Tātad mūsu novada iedzīvotāju darītais palika nepamanīts?

– Diemžēl jā. Valdība pateica – paldies, mēs dzirdējām, bet darīsim pa savam. Turklāt arī slimnīcas kolektīvs ieguldīja milzīgu darbu, desmitiem reižu tiekoties ar politiķiem. «Balvu un Gulbenes slimnīcu apvienībai» uzticējās Ludzas, Krāslavas, Alūksnes, Gulbenes un Balvu novads – izsniedza pilnvaru, lai mēs kā slimnīca un es kā vadītājs aizstāvu visu piecu novadu slimnīcas. Viņi mani deleģēja, lai mēs vienā balsī runājam, – lūdzu, nedariet šo neprātīgo lietu! Braucām uz Saeimu, runājām, klausījās, dzirdēja un visas partijas teica – jā, mēs saprotam, mēs atbalstīsim. Mēs pat tik daudz nekritizējām šo reformu, kā lūdzām, lai to pārceļ par gadu, lai nesteidzas un apsver visus lēmumus, jo patiešām ir lietas, kas ir uzlabojamas. Tas ir neprāts gada laikā sabojāt to, kas gandrīz 15 gadus stabilizēts pēc iepriekšējās krīzes.

Saistībā ar šo noteikti jāmin, ka ar 1. septembri darbu beigusi Balvu slimnīcas dzemdību nodaļa... Tas bija ministrijas vai tomēr slimnīcu apvienības lēmums?

– Veselības ministrijas kartējums un pieņemtā reforma paredz dzemdību nodaļu slēgt ar 1. janvāri. Mēs kā slimnīca visus šos 15 gadus subsidējām un atbalstījām šo nerentablu nodaļu, cīnījāmies par to. Gaidījām ministrijas lēmumu, lai saprastu, vai turpinām iet minusus, jo tajā pašā laikā ar šiem zaudējumiem atņemam kādam ķirurģisku operāciju, iespēju iegādāties speciālu iekārtu vai medikamentus. Kad pateica, ka ar 1. janvāri nodaļa būs jāslēdz, sapratām, ka neturpināsim. Jautājums – personāls, izdzirdot, ka ar 1. janvāri nodaļu slēgs, nāks strādāt ar prieku vai dosies tālāk darba meklējumos? Jau gadu virs mūsu galvām tas Dāmokla zobens karājās – jūs slēgs, slēgs, slēgs... Kā šobrīd slimnīcas valdes locekle Marika Jermaševiča un galvenā ārste Sigita Drubiņa spēj salāgot darba grafiku – tas ir tuvu burvestībai. Ja ārstam mūsu slimnīcā saka, ka viņš nav vajadzīgs, bet kolēģis no Rīgas aicina strādāt pie sevis, protams, viņš ies uz Rīgu. Diemžēl nerimstošās runas ir kaitējušas vēl būtiskāk, nekā tas, ka aizvērām dzemdību nodaļu. Tas ir ļoti sāpīgs lēmums, jo 15 gadus to subsidējām, cīnījāmies un bijām pārliecināti, ka dzemdību nodaļa ir vajadzīga. Ieviesām bezmaksas palātas, izremontējām nodaļu, pat nebija domas, ka to slēgsim, jo vienmēr ir bijusi atbildība pret iedzīvotājiem, bet jau šogad, kad bāzes finansējums reģioniem tika samazināts par 40 %, sapratām, ka šis solis būs jāasper. Lai iedzīvotāji labāk saprastu, minēšu piemēru. Cilvēkam ir pneimonija jeb plaušu karsonis. Mēs pacientu ārstējam aptuveni vienādu dienu skaitu, ar tiem pašiem medikamentiem un medicīnas ierīcēm. Viss ir vienādi Rīgā, Balvos vai Krāslavā. Bet par izārstētu pacientu nez kādēļ Balvi saņem tikai nepilnus 800 eiro, kamēr Rīgā – daudzkreiz vairāk. Turklāt mēs te nerunājam ne par ko unikālu, bet par ikdienas palīdzību, ko sniedzam. Patiesībā Veselības ministrijas politika ir pielīdzināma ekonomiskai šantāžai un spīdzināšanai. Tā ir apzināta rīcība, lai ekonomiski nomērdētu mazās slimnīcas. Tas nav nejauši, jo par elektrību visi maksā vienādi, arī ārstiem maksājam un medikamenti maksā vienādi, tāpat palagus izmazgāt un pabarot pacientus izmaksā vienādi. Tad kādēļ par to pašu darbu maksā gandrīz divreiz mazāk nekā Rīgā? Savukārt, ja runājam par medicīnisko

iekārtu tehnisko uzraudzību un labošanu, mēs par visu maksājam vairāk, jo jāsedz arī ceļa izdevumi.

Tomēr Balvu novada topošās māmiņas ir sasparājušās cīnīties. Kam jānotiek, lai šo lēmumu mainītu?

– Šo lēmumu var mainīt tikai valsts politika – tas būtu politiski drosmīgs lēmums, speciālie noteikumi un valsts finansējuma piešķiršana pierobežai. Tas nav tikai stāsts par naudu. Tā ir cilvēkresursu novirzīšana un noteikumu maiņa. Ja no mūsu slimnīcu apvienības dzenam projām anesteziologu un pediatru, jo darbs dienā netiek apmaksāts un, lai nodrošinātu stabilu atalgojumu, piemēram, bērnu nodaļā jābūt vismaz 10 bērniem, kas tad krīzes brīdī šeit būs un sniegs palīdzību? Terapeits?

Pašreizējā slimnīcu tīkla modelī ir ņemts vērā tas, ka pierobežā attālums līdz nākamajai ārstniecības iestādei pats par sevi var kļūt par drošības risku?

– Šobrīd nav ņemti vērā ļoti daudzi aspekti. Kaut vai tas, ka Veselības ministrija ņem vērā tikai NMPD (*neatliekamās medicīniskās palīdzības dienesta – aut.*) datus, cik pacientu ar ātro palīdzību aizvesti uz attiecīgo slimnīcu. Kāpēc neņem vērā to, cik pacienti negaida ātro palīdzību un uz slimnīcu atbrauc paši? Tas ir iespaidīgs cīņai. Ministrija uzskata, ka NMPD to visu atrisinās, bet mums taču nav amfībijas helikopteru vai Formulas1. Mums ir divas ātrās palīdzības brigādes, kur gadās, ka strādā tikai šoferis un ārsta palīgs.

Cik liela problēma pierobežas slimnīcai ir speciālistu piesaiste un noturēšana?

– Speciālistu piesaiste tiešām ir milzīga problēma, bet mēs ar to esam tikuši galā. Iedomājieties, cik daudziem maksājam stipendiju, cik daudzi pēc studijām pārcēlušies atpakaļ uz dzīvi reģionā?! Un tagad atkal šī Veselības ministrijas masīvā kampaņa un šis neprāts. Kā domājat, ko jaunais speciālists, kuram nav vēl 50 gadu, šādā situācijā darīs? Protams, viņš mainīs dzīvesvietu no reģiona uz lielpilsētu. Tas, ko 15 gadus esam cēlušī, tiek iznīcināts. Un tas neattiecas tikai uz mūsu slimnīcu apvienību. Tā ir visu reģionu problēma.

Drošības situācija problēmu taču nepadara vieglāku?

– Tāda sajūta, ka šobrīd ministrija nesarunājas ar NBS. Uzskatu, ka situācijā ar apdraudējumu jābūt vienam komandierim, un tas ir NBS, kurš skaidri pasaka, cik un kādās slimnīcās viņam vajag ķirurgu un anesteziologu. Savukārt Veselības ministrijas uzdevums ir to nodrošināt, nevis valsts kontroles spiediena rezultātā virzīt šādas sasteigtas reformas. Tas ir neprofesionāli.

Kas būtu jāizdara valstij, lai mediķis būtu gatavs ne tikai strādāt pierobežā, bet savu nākotni arī šo reģionu saistītu ilgtermiņā?

– Vajadzīga īpaša motivācija, tāpat kā aiz polārā loka. Kāpēc Norvēģija, Somija spēj panākt, ka cilvēki dzīvo un strādā aiz polārā loka? Viņiem ir piemaksas. Es jau pirms gadiem diviem runāju, ka jāizdomā īpaši atbalsta mehānismi pierobežā dzīvojošajiem. Piemēram, visi medicīnas pakalpojumi bez rindas. Tam vajag papildus naudu? Nē. Nekustamā īpašuma atlaide vai lielāks neapliekamais numurs.

Turpinājums 7. lpp.

«Viss nāk un aiziet tālumā, un sākas viss no gala...»

Esmu kolektīvu vadītāja – viss vienā. Kus-tības izdomāju pati. Ir reizes, kad jautāju idejas arī jauniešiem, jo man ir svarīgi, lai viņi nav tikai vērotāji no malas, bet iesaistās procesā. Tērpi arī ir pašas izsapņoti. Ar tiem tiekam lutināti ļoti reti. Ja vajag izvēlēties audumus, kāpju autobusā vai mašīnā un braucu, apstaigāju visas Rīgas audumu bāzes. Ja kaut ko gribam, par to jāparūpējas pašiem. Sapņoju, ka kādreiz nākotnē es kā kora diriģente varēšu atļauties darīt tikai savu tiešo darbu – nodarboties tikai ar kolektīvu muzikāli mākslinieciskajām lietām.

Kur gūstat enerģiju katru septembri sākt visu no jauna, lai iekarotu nākamās virsotnes?

– Virsotņu sasniegšana nekad nav bijis mans pašmērķis. Vienkārši sākam sezonu un strādājam, tāpat kā citi. Iespējams, kāds ir iedomājies, ka mums tas viss nāk ļoti pašsaprotami. Atliek tikai dziedāt, un būs augstākie rezultāti reģionā vai valstī, un saņemsim dziesmu svētku balvu. Sak', tas jau bija sagaidāms! Nē, tā nav. Latvijā vokālo ansambļu ir vairāk nekā divi simti. Koru mūsu grupā arī bija gandrīz četri simti, lai arī visi nepiedalījās finālā. Taču siets, caur kuru jāizsijājas, ir nereāli smags. Jāapzinās, ka demogrāfiskās situācijas un citu apstākļu dēļ mūsu provinces dalībniekiem izredzes arvien pasliktinās. Tas, kas mums pat sapņos nav rādījies gan varēšanas, gan atlases, gan finansiālā, gan atbalsta ziņā, citiem ir pašsaprotami. Atšķirīgas ir arī mūsu bērnu iespējas piedalīties dažādos vērienīgos projektos uz lielajām skatuvenām. Arī es gribētu, lai maniem audzēkņiem, kuri, manuprāt, dzied ļoti pieklājīgi, būtu iespēja iesaistīties skaistos muzikālos uzvedumos. Sapņojam par piedalīšanos kādā starptautiskā koru konkursā ārzemēs vai kādā starptautiskā projektā, bet viss apstājas pie viena – nav finansējuma, bet dziedātāju vecāki vieni nespēj šos braucienus apmaksāt. Skumji.

Runājot par Rīgas iespējām, droši vien esat saņēmusi darba piedāvājumus no galvaspilsētas skolām. Kāpēc paliekat šeit – Latgalē?

– Piedāvājumus esmu saņēmusi ne tikai no Rīgas. Arī šogad zvanīja. Laimi meklēt citur?! Var būt vilinoši, bet manas saknes mūzikā ir dziļi iesakņojušās tieši šeit. Citā vietā mākslinieciskā un muzikālā darbošanās jau nebūs atšķirīga. Varbūt dziedātāju kontingents būs cits, bet šeit esmu saradusi ar saviem dziedātājiem, viņi ir pieraduši pie manis. Tā saikne ir tik īpaša, sirsnīga, mīla un dziļa. Izveidojusies pēctecība – nu jau mani bijušie audzēkņi atved dziedāt savus bērnus. Iespējams, tieši šie iemesli mani notur uz vietas. Taču nemelošu – esmu domājusi par citām iespējām. Ir bijuši melnie brīži, kad sāp, ka vairāk novērtē cilvēki no tālienes. Nevajag jau daudz. Vienkārši, lai kāds pienāk un pasaka bērniem, ka viņi ir ļoti padarījuši darbiņu. Pati saviem dziedošajiem jauniešiem regulāri saku, ka viņi ir forši, jauki. Ir svarīgi, lai viņi notic, ka var, ka izdodas. Bet būtu patīkami, ja pēc uzstāšanās vienmēr kāds ienāktu ģērbtuvē un pateiktu: «Paldies jums!» Pārdomas ir bijušas dažādas. Taču nekad nesaki 'nekad'. Esmu atvērta idejām. Ar gadiem nākusi atziņa, ka nav vērts lauzties aizvērtās durvīs, jo kaut kur blakus noteikti tās ir plaši atvērtas. Tad atceros, ka mani jaunieši ir tikpat talantīgi. Mums ir izveidojies lielisks kon-

takts. Viņi turpina nākt uz kori pat pēc skolas absolvēšanas. Piekrītu grāmatā «Mazais princis» rakstītajam: «Esam atbildīgi par tiem, kurus esam pieradinājuši.» Man šķiet, ka esmu viņus pieradinājusi, esmu daļa no viņiem. Tāpēc nevaru apgalvot, ka šī balva ir mans nopelns. Tā nav. Es bez saviem dziedātājiem būtu nekas.

Esat uzņēmusies jaunu izaicinājumu, Tilžas pamatskolā izveidojot zēnu vokālo ansambli «Varbūt»...

– Pēc dziesmu svētkiem, kad ansambļa «Varbūt» dalībnieki pēc Tilžas pamatskolas beigšanas aizplūda uz citām skolām, sapratu, ka kolektīvs ir gandrīz tukšs. Laikam tā zvaigznes sastājas. Uzrunāju puīšus, un viņi piekrita. Tas ir jauns izaicinājums, jauna pieredze un uzdrīkstēšanās. Ir interesanti.

Manuprāt, puīši labprātāk spēlē futbolu, nevis dzied ansambli...

– Viņi paspēj visu. Arī mūzikas skolas kora puīši ir futbolisti.

Nepabeidzām runāt – kā atjaunojat enerģiju...

– Dažādībā. Brīvajā laikā strādāju dārzā, siltumnīcā, dodos izbraucienos. Patīk ceļot. Šī vasara bija ceļojumiem ļoti bagāta. Vasaras sākumā biju Kiprā. Kopā ar saviem dziedātājiem un viņu vecākiem aizbraucām uz Horvātiju. Tas bija saliedēšanās pasākums desmit dienu garumā. Baudījām ūdens priekus no saullēkta līdz saulrietam, sajūsminājāmies par Dalmācijas dabas krāšņumu un varenību, kāpām kalnos, nodarbojāmies ar raftingu, braucām ar kuģīti, lecām no tā jūrā, peldējāmies. Dziedājām gan pa ceļam, gan savos apartamentos. Gide bija pārsteigta, cik mani jaunieši ir kultūrāli, pieklājīgi un punktuāli.

Katru gadu man ir svarīgi būt kalnos. Pērn tie bija Tatri, šogad – Dolomītu Alpi, pa-biju arī uz ledāja. Tas bija interesanti – lejā +30 grādi, augšā – mīnusi. Uzcelu pat mazu sniegavīriņu. Lai arī šie kalnu kāpieni nav viegli organismam, sevišķi kājām, tie atvieglo prātu. Pārņem neapraktstāma brīvības sajūta, kad esi kalnos, kur vējš, saule, plašums un domas ir brīvas no ikdienas rūpēm.

Viena no jūsu kora dalībniecēm Elīza Anča pagājušajā mācību gadā pārstāvēja Latviju starptautiskajā mūzikas olimpiādē Sopotā. Vai jūs vēlētos, lai viņa turpina studēt mūziku?

– Elīza ir ļoti vispusīga, talantīga un gudra meitene. Ja viņai mūzika ir sirdslieta, viņa vienmēr atradīs vietu un laiku dziedāšanai pat tad, ja sevi realizēs kādā citā profesijā. Iespējams, kāds uzskata, ka labs audzēknis par varītēm jāpierunā turpināt mācīties mūziku, bet tās jau būs skolotāja ambīcijas, kas var arī izkropļot jaunieša turpmāko dzīvi. Cik ir dzirdēts par jauniešiem, kuri kaut ko studē, realizējot vecāku vai skolotāju ambīcijas, līdz saprot, ka tas nav domāts viņiem. Nevienam savu audzēkni neesmu pierunājusi – tas jāgrib pašam. Uzrunājuši gan esmu. Protams, pastāstu par studiju iespējām, bet nekad nespiežu, jo mūziķis ir profesija, kas no cilvēka emocionāli visdziļākajā līmenī prasa ļoti daudz. Tam ir jābūt patiesam aicinājumam. Aicinājumam, kas darītāju ievēl mūzikas pasaulē ar visām maņām, sajūtām, prātu un ķermeni. ▣

Irēna Tušinska

Foto – no personīgā arhīva

Uzvara 13. Latvijas Skolu jaunatnes dziesmu un deju svētku koru konkursa finālā, gadu gadiem saņemtie augstākās pakāpes novērtējumi skolēnu koru un vokālo ansambļu skatēs un konkursos – tāds ir Balvu Mūzikas skolas kora klases pedagoģes, skolas kora un vokālā ansambļa, kā arī Tilžas pamatskolas vokālā ansambļa “Varbūt” un kora diriģentes, augstākā Latvijas valsts apbalvojuma – Triju Zvaigžņu ordeņa kavalieres, LINDAS VÍTOLAS ilggadējā darba rezultāts.

Uzvara dziesmu svētku «Koru karos» nav vienīgais jūsu vadīto kolektīvu sasniegums – no katra konkursa un skates pārvedat visaugstākos žūrijas vērtējumus. Tā nevar būt vienkārši veiksmē. Atklājiet savu noslēpumu!

– Nekāda noslēpuma nav. Darba process ir nemitīgi meklējumi, eksperimenti, arī kļūdīšanās un savu kļūdu analizēšana – pamazām, soli pa solītim. Saviem dziedātājiem vienmēr saku: «Brīnumi nenotiek.» Pat viņu regulārais darbs un pedagoga ieguldījums nedod garantiju, ka rezultāts būs tik izcils. Jā, tas garantē, ka būs pieklājīgs. Taču, lai būtu izcils, ir jāsakārtojas daudziem komponentiem – jābūt gan vokālajai, gan tehniskajai, gan emocionālajai varēšanai un arī skatuves kultūrai. Uzstāšanās laikā ļoti labi nolasās, kādas ir attiecības kolektīvā. Protams, konkursa žūrija vadās pēc saviem etaloniem – priekšnesumam jārada viens organisks kopums ar māksliniecisku baudījumu. Tomēr maza daļiņa no tā visa ir arī veiksmē.

Uzvarējāt Rīgas un citu lielo pilsētu skolu korus, kur spējīgu bērnu izvēle ir daudz plašāka, jo viņu vienkārši ir vairāk. Kā atlasāt dalībniekus saviem kolektīviem?

– Bērnu ir tik, cik ir, tāpēc priecājos par katru, kurš izsaka vēlēšanos darboties. Varu apgalvot, ka tā nav taisnība – ja pirmklasnieks ir ārpustona dziedātājs, viņš tāds paliks visu mūžu. Protams, bērnu attīstība virzās dažādi. Daudzreiz esmu teikusi, ka ir jāsakrīt trim komponentiem – saprotošiem un atbalstošiem vecākiem, bērnam, kurš grib strādāt, un pedagogam, kurš gatavs strādāt arī ar muzikālā ziņā nedaudz problemātiskiem bērniem. Vienkāršāk ir paņemt dabas pērlītes, drusku nospodrināt, un tās mirdzēs. Bet to, cik pūļu jāiegulda, strādājot ar ne tik ļoti dabas apdāvinātiem bērniem, zinām tikai mēs paši. Tas nav vienas sezo-

nas darbs. Tām jābūt regulārām, gadu gadiem ilgušām pūlēm. Tikai tad būs attīstība.

Sācies jauns mācību gads – ar ko parasti sākat jaunpieņacēju apmācību?

– Katru sezonu sākam ar ikdienišķām lietām – noskaidrojam, kā sagatavoties dziedāšanas procesam, apgūstam iedziedāšanās prasmes un vingrinājumus, mācāmies, kā stāvēt, kā elpot, kā skaņas izjust ķermeņa kustībā. Mācāmies, kā saklausīt vienam otru, kopējā burzmā nepazaudējot sevi. Daļā sabiedrības valda uzskats, ka koris ir vienkārši dziedātāju bars. Es savā kolektīvā mēģinu ieaudzināt sapratni, ka koris ir solistu kolektīvs. Gudru solistu, kuri viens otru respektē, sadzird otru un jūt blakus, aizmugurē un priekšā stāvošos biedrus, bet paši saglabā savu individualitāti.

Lai koris būtu izcils, katram jābūt izcīlam dziedātājam. Kā notiek individuālais darbs ar koristu?

– Ar katru balss grupu strādāju papildus, dažreiz arī sestdienās. Kad korim pievienojas jaunākie bērni, ar viņiem darbojos arī individuāli. Piemēram, šoruden mums pievienosies 3. klases audzēkņi. Iespējams, tīri fizioloģiski trešklasnieki vēl nav gatavi dziedāt trīsbalsīgā, četrbalsīgā korī, bet, lai saglabātu kori mazajās skolās, arī Balvu Mūzikas skolā, ir jāsāk strādāt jau ar otro un trešo klasi. Lai šie bērni iejustos kolektīvā un būtu varoši, nākas ar viņiem mēģināt gan individuāli, gan grupās.

Jūsu vadītie kolektīvi vienmēr izcēlušies ne tikai ar precīzu un skanīgu, bet arī ar ļoti emocionāli izjustu dziedāšanu, sašķaņotām kustībām, skaistiem, pārdomātiem tērpiem. Kas ar to visu nodarbojats?

– Vienmēr ar skaudību noskatos uz lielo pilsētu kolektīviem, jo viņi var atļauties pieaicināt gan horeogrāfus, gan māksliniekus – tērpu konsultantus. Laukos tā nav.

Ministrijas politika pielīdzināma ekonomiskajai šantāžai un spīdzināšanai

Sākums 6. lpp.

Var izdomāt dažādas lietas, kur neva-jag miljardus. Mēs ceļam zelta tiltus. Nu, uzceliet mājas un uzdāviniet cilvēkiem dzīvokli – tas būs jaudīgs ilgtermiņa projekts. Diemžēl mūsu politikā nav ne radošuma, ne drosmes, jo šobrīd politikas motivē un uz priekšu dzen tikai viena lieta – bailes! Bailes pieņemt nepopulāru lēmumu, pazaudēt savu ļoti ļoti apmaksāto darbu un bailes kaut ko darīt.

Kas jūs šobrīd satrauc visvairāk – cilvēkresursu trūkums, finansējums, infrastruktūra vai kāds cits risks?

– Politiku tuvdredzība un neprofesiona-

litāte. Vienīgais, kas mūs šobrīd notur, ir cerība uz vēlēšanām un pārmaiņām. Tajā pašā laikā, strādājot nozarē, kur jāsniedz palīdzība 24/7, mēs nevaram, piemēram, sestdien, svētdien slimnīcu aizvērt ciet. Stresa līmenis ir ārkārtīgi augsts – nedod Dievs no rīta saņemt ziņu, ka kāds ir saslimis, jo tas tūlīt gulst uz kāda cita speciālista pleciem. Kā šeit dabūt ārstus, jādoma arī valstiski. Politiski regulāri slimnīcām saka – pārpārciet ārstus speciālistus. Tas nav risinājums. Un arī šī Veselības ministrijas virzītā reforma pēkšņi nenesīs baru speciālistu mums vai kādam citam – mediķi, kuri ir pensijas vecumā, aizies pensijā.

Bet kas dod pārliecību, ka pierobežas slimnīca savu lomu spēs izpildīt arī ļoti sarežģītā situācijā?

– Tā ir mūsu misija. Mēs šeit strādājam ar pārliecību, ka veselības aprūpe ir vajadzīga. Kamēr valsts teiks, ka mums kaut kas jādara, darīsim tik ļoti, cik varam, un mazliet vairāk, nekā valsts no mums prasa. Mēs vienmēr esam tā darījuši un darīsim līdz pēdējam brīdim, kamēr pateiks, ka vairs neesam vajadzīgi. Raksturojot esošo situāciju, pēdējā novada domes komitejas sēdē valdes locekle Marika Jermaševiča ļoti pareizi pateica, – tā ir valsts apmaksāta veselības aprūpe, un tieši valsts nosaka toni, kas reģionam ir vajadzīgs. Spriežot pēc tā,

ko redzam, darbi un papīrs liecina par citu.

Ja kādam Rīgā šķiet, ka pierobežas slimnīcas problēmas ir tikai šī reģiona jautājums, ko jūs viņam atbildētu?

– Katra komanda ir tik stipra, cik stiprs ir tās vājākais posms. Tas pierādījās Covid-19 laikā un pierādīsies arī turpmāk. Ja šeit slimnīcas nebūs, tad nākamais vājākais posms būs tuvāk Rīgai. Šī reforma nestiprinās centru. Jā, šobrīd aizlāpīs caurumus Rīgā, kur ir finansējums, padarīs pilnākas dažas palātas, lai nodaļu vadītāji var teikt, ka viņiem viss pilns, bet kopumā valsts veselības aprūpe tikai vājināsies. ▣

Sanita Karavoičika

Foto – A. Kirsanovs

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. #SIF_MAF2026

Sadarbības projektā piedalās mediji: «Diena», «Vietējā Latgales Avīze», «Latgales Laiks», «Ezerzeme», «Vaduguns», «Rēzeknes Vēstis», radio «Alise Plus»

Par projekta «Robežnieki – Latgales stiprie ļaudis» rakstu saturu atbild to autori.

MAF
Mediju atbalsta fonds

Uz «Eiroviziju» jōvad latgaļišu volūda!

Kūpā ar vacōkim. Vacōki Andris un Ligīta kūpā ar sovu uzvarātōju – meitu Kati – Bazelē, Šveicē

Nalelais cīms Upīte Bolvu nūvoda Škilbānu pogostā ir pōrsavērtīs par unikalū kulturas telpu, kas nu 2018. goda ir ītkļauta Nacionalajā namaterialōs kulturas montōjuma sarokstā. Var tikai apbreinōt vītejōs kūpinas spēju saglobōt vēstures montōjumu un nūdūt tū nōkamajom paaudzem caur kūpinas pasōkumim. Dzejnīka un nūvodpētnīka Ontona Slišāna īsōktū dorbu turpynoj na tikai jō dāls Andris, bet arī mozbārni Kate un Domeniks SLIŠĀNI. Jī Ziemeļlatgolas vōrdu spūdrynoj na tikai Latvijā, bet arī aiz myusu valjsts rūbežom. Kate, kura ar etnogrupu “Tautumeitas” pōrsteidze uz lelōs “Eirovizijas” skotuves, uzsver, ka caur volūdom un muzyku sajust un saprast cylvākus ir daudzķōrt vīg-lōk. Sasarunoju ar KATI SLIŠĀNI.

Kōpēc Upīte Ziemeļlatgolas kulturas telpā ir tik plaši pazeistama, turklōt na tikai Latvijā?

– Pasateicūt Ontonam Slišānam un kotrai Slišānu paaudzei, kura īsōce un turpynoj gūdā turēt tradīcijas. Ari pasateicūt visim, kuri ir atbaļstejuši un jūprūjom atbolsta dažādas iniciatīvas, kas nūteik Upītē. Vītejī ļaudis cyts cytu atbolsta un spācynoj, turklōt, nūdūdūt sovu energiju citim, pīsavīnojās arvīn jauni atbaļsteitōji. Vīnmār, kod aizbraucam kaut kur pasaulē, īraugūt kaut kū jaunu, kō mums nav, gribīs tū atvest uz sovu dzymtū cīmu. Tai arī rūnās idejas, kuras parōdom vītejim īdzeivōtōjim. Tāvs vīnmār ir uzsvēris, ka pat vysmozōkajūs Latgolas cīmūs jōroda īspēja giut taidus pošus īspaidus un lobumus kai lelōs pilšātōs.

Nu mozom dīnom folklorā ir īpūteita ģenūs?
– Maņ vīnmār vyss interesēja, un es gribēju dareit pat vairōk, nakai spēju bērneibā. Vēlējūs vysu izmēģinōt un gribēju, lai mani vysōs jūmōs arī pamona. Sōkumā gudreibu givu nu vacōtāva, pēc tam nu apkōrtnes sīvom, kai arī nu mammas un tāva. Folklorā maņ ir ļūti tyva un pazeistama, asu uzauguse ļūti tradicionālā ģiminē kūpā ar dzīsmem, folkloru un tradīcijom. Lepojūs, ka vactāvs beja tys, kurš īsōka folkloras kusteibu vītā, nu kurīnes es nōku, – Upītē. Jys īdvesmōja sovus bārnus un pēc tam arī mozbārnus. Tagad jau daudz kū apgiustu pati.

Esi apgivuse arī dažāidus muzykas instrumentus.
– Sovu karjeru īsōču muzykas skūlā, kur apgīvu klarneti. Laika gaitā nōcēs meklēt un pašmōceibas ceļā apgiut tradicionālūs muzykas instrumentus, pīmāram, blokflautu, mandolinu. Jaunū paaudzi sōce apmōceit Liene Babāne, dūdūt dažāidus instrumentus, īdvesmojūt tūs pēc dzērdes apgiut pošim. Tai īsamōcejūs spēlēt daudzus instrumentus – ermonikas, gitaru, cymbalu un cytus.

Konkursūs, saītūs un festivalūs dzīdōji un muzicēji kūpā ar brōli Domeniku, turklōt ģiustūt ģūdolgās.
– Vairōk kūpā dzīdōjom, kod bejom bērni. Daudzi uzskateja un vēl jūprūjom uzskota, ka mes asam dveini. Brōļs vīnmār ir blokus man, bet es – jam, arī tod, kod jis uzraksteja sovu pyrmū dzīsmi «Prīca».

Bērneibā un jauneibā sprīdet, par kū kotrs varātu kļūt, kaidu dzeives ceļu izavēlētis?
– Mōjōs spēlējom skūlu, es beju skūlōtōja. Jā, jau bērneibā sapņōju kļūt par skūlōtōju, lai varātu strōdēt ar bērnim. Vēļōk, šķīt, es beju tei, kura gribēja kļūt par aktrisi. Brōļs vīnmār ir bejis mōkslinīks un muzykants, kaut gon jam arī patyka braukt ar traktoru.

Nav bejuši breiži, kod ir gribēšona vysam atmest ar rūku?
– Prūtams, ir, kod šķīt, ka vysa ir par daudz. Ir bejuse gribēšona aizbraukt kaut kur ceļōjumā un ni par kū nadūmōt. Tod, pajemūt beivas divas nedeļas, saprūtu, ka pīteik ar nedeļu, lai grybātūs atsagrīztīs atpakaļ. Jau ir īsagōjis, ka vysapkōrt kaut kas nūteik, napōrtraukti kaut kas jōdora. Ir īrosts, ka kotra dīna ir cytaidōka.

Kai latgaļišus uzjam cytur, naveipsnoj: «Re, čangali!»?
– Ir skatejūšs ar aizdūmeigom acim, bet tod, kod mes sōcam spēlēt un dzīdōt, cylvāki atplaukst un atsaverās. Naseņ bejom Rijas ballē, kur klōtasuši ar napačiteibu gai-deja, kū mes pīdōvōsim. Kōpēc? Acimradzūt sprīde, voi myusu pīdōvōtais stils pīderēs tradicionālajam skanējumam. Pēc uzastōšonōs visi beja storā, apgolvojūt, ka mes prūtam īdvesmōt.

Kaidas spyļgtōkōs atmiņas palykušas nu uzastōšonōs «Eirovizijā»?
– Savīļņojūšs breidis beja pyrms tō, kod paziņōja, kas brauks uz «Eiroviziju». Beja tik sakōpyņōtas emocijas, ka navarējom saprast un apjaust – tys ir sapnis voi eistineiba. Spyļgts breidis beja jau «Eirovizijā», kod pyrmū reizi uzķōpem uz skotuves – apkōrt tukšums, nav skateitōju. Vysmīļōkōs atmiņas ir arī par breidi, kod ar skatīni nu skotuves sameklēju Latvijas atbaļsteitōju styureiti.

Divas stuņdes pēc aizraužūšō «Eirovizijas» finala saceji, ka esi tik prīceiga un apjukuse, ka nasaprūti, kas nūteik...
– Lepojūs, ka «Tautumeitas» uz «Eirovizijas» finalu aizvede latvišu volūdu, turklōt mes kupli pōrstōvējom Ziemeļlatgolu – gon es, gon Asnate un Aurēlija, kuras ir tautas muzykanta, baļtinovīša Andreja Rancāna mozmeitas. Tūlaik arī atzynu, ka nōkamō volūda, kas jōvad uz «Eiroviziju», ir latgaļišu. Jā, jūprūjom uzskotu, ka dzīsmē latgaļišu volūdā pasauli tikai bogōtynōtu.

Tik tikkū «Tautumeitu» lelō tūre pa četrom Eiropas valstīm nūsaslēdze muzykas festivalā «Upītes ōbeļdōrzs», kas veļteits latgaļišu dzejai un muzykai.
– Mes sapņojom par nōkūtni, vālādami, lai vysa pasaule dzērd myusu vōrdu.

Nu 2018. goda vodi grupu «Kei-Rei». Jyusu atbiļdeibā ir arī Namaterialōs kulturas montōjuma centra «Upīte» bārnu kapela, kai arī Upītes kapela un bārnu folkloras kūpa. Nav par daudz?
– Nā, gribīs vēl. Tikleidz beidzās kaidas vacais projekts, gribīs sōkt jaunu.

Kas jōdora pīrūbežas jaunīšim, lai eistynōtu sapni par nūkļyšonu uz lelōs skotuves?
– Golvonais ir izavēlēt ceļu, kuru poši grib īt. Cīteigi jōsamōcōs, tikai tod var izbaudeit augļus. Vīnmār byus kaida bedre, kurā var īķōpt voi pašļukt, bet vīnmār jōsacelās augšā.

Pīļauņu, ka jaunīši saceis: «Gudri runoj, jo ir stypras dzymtas saknes. Kas mums?»
– Jōmeklej atbolsts kūpīnōs, pīmāram, folkloras kūpā, skrīšonas klubā voi jebkur cytur. Jōmeklej cylvāki, kurim ir leidzeigas intereses, arī ambiciozi mērki.

Voi un kod ir sagaidams kaidas kūpdorbs ar brōli Domeniku?
– Varu pačukstēt, ka mums tūp kūpeigs muzykalas izrōdes projekts. Tod lyukōsim, kai veiksīs.

Muzyka, dorbs, projekti... Kas vēl?
– Ļūti pateik filmēt, montēt un fotografēt. Pateik īmon-tēt 24 stuņdes vīnā minūtē.

Kate pēc 10 godim...
– Varbut tikpat aktīva, bet kaut kur īsasakņōjuse. Byus atrostas jaunas mōjas, īķūpts dōrzs, izveidōta ģimine, kai arī izdūts albums tikai ar munom dzīsmem. Pateik dorbōtis arī vurtuvē, gatavojūt desertu. Naseņ mōjōs sagatavōjom tako (*tradicionals meksikanu ēdīņs, kas sastōv nu nalelas, plaukstas leluma kukuruzas voi kvīšu tortiljas, kas pōrklōta ar piļdejumu – aut.*), kas itūbreid ir muns favorītēdīņs. Garšoj arī suši burgeri.

Kura pasaules valsts ir vysvairōk pōrsteiguse?
– Vyslēlōkais kulturas šōks beja Dīnvydkorejā. Tys beja kaut kas pavysam jauns. Cylvāki šķita ļūti laipni un pīklō-jeigi, kai arī vide teirōka nakai Latvijā. Ari Japōna pōrsteidz un vylynoj.

Cik svareiga ir Latgola un latgaļišu volūda?
– Tei ir muna dzimtine, tei ir muna dzymtō volūda. Sva-reigi tū napazaudēt un daleītīs dorbūs, dzīsmēs un jebkaidā cytā veidā. Myusdīnōs, kod pasoki, ka nōc nu Latgolas, tys ir pat pluss. Daudzi tod sōc pōrlyukōt rodurokstus. Rezultatā izarōdōs, ka visi nōk nu Latgolas.

Cik drūši ir dzeivōt Latgolā?
– Pyrms dronu gadejumim teiktu, ka pi mums ir vys-drūšōkō vīta pasaulē. Dīmžāl jōsacynoj, ka mes navarim

prognozēt, kaidas dūmas prōtā var īnōkt kaimiņvalsts vōdūnam. Patīseibā, ja tu pīrūbežā nasajūtīs drūšs, tod arī cytur Latvijā ir leidzeiga sajiuta.

Nupat festivals «Upītes ōbeļdōrzs» svinēja 25 godu jubileju, tū veltūt vactāva pīmiņai. Kaidas ir atmiņas par vactāvu?
– Ļūti syltas. Jys eistineibā beja ļūti styngrs, tūmār pret mani, šķīt, daudzķōrt pīlaideigōks. Beju pyrmō moz-meita, īspējams, tōpēc vactāva nūsļāptōs končas tyka maņ. Jys mani vede pi dzeivīnikim un aizrauteigi stōsteja par jūs dzeivi. Ari pyrms gulētīšonas vīnmār stōsteja pōsokas, un es vīnmār beju princese.

Princese nu bērneibas?
– Jā, jā, atmiņas ir ļūti jaukas. Tāvs beja styngrōks, kod beju mozōka. Tagad, kod runojamēs kai pīauguši cylvāki, jis ir atmaidzis. Patīseibā tāvs ir super cylvāks – jam ideju ir tik, cik desmit cylvākim kūpā. Tikpat daudz arī ener-gijas, lai tōs eistynōtu. Nu mozom dīnom īdvesmōja dareit un uzajimtīs atbiļdeibu.

Vactāvs, tāvs – styngri. Kai ar mamu?
– Mīļa un ļūti raduša. Jei ir tāva lobō rūka ideju realizēšonā. Varbut mama īdūd ideju, bet tāvs tū eistynoj. Nasaprūtu, kai jei var atrast kūpeigu volūdu ar jebkuru cylvāku jebkurā volūdā. Aizbraucūt uz ōrzemem, jōsacynoj, ka jei vysvairōk ar visim runoj un īgyust vēl tyvōkas draudzeibas nakai mes, jaunīši.

Kurs mežā (dzymtā) golvonais?
– Dūmoju, ka kotram ir sova jūma, kur kotrs soka sovu golavōrdu. Kotram ir sovs lauceņš, kur jis ir golvonais. ☑

Tradīcijas nedrīkst pazaudēt

Kates brālis DOMENIKS sper plašus soļus aktiermākslas jomā. Nesen kopā ar mūziķi Amandu Lapu laida klajā jaunu dziesmu «Tovuos rūkuos», atdzīvinot vectēva Ontona Slišāna dzejas vārdus, kā arī simboliski parādot paaudžu tiltu un jaunatnes spēju mūsdienīgi interpretēt mantojumu.

Taujāts, kāda ir paaudžu tilta būvēšanas recepte, jaunieši atzīst, ka atmiņas par vectēvu ir skopas, kaut gan kopā bieži dziedājuši: «Viņš bija ļoti muzikāls cilvēks. Protams, eju vectēva un tēta pēdās. Ja jau kopš bērnības tas ir darīts, turklāt patika to darīt, tad tas acīmredzot iesakņojies manī no matu galiņiem līdz papēžiem.» Spriežot par n-tajiem konkursiem, kuros uzstājies kopā ar māsu, Domeniks smaidot atceras, ka kašķi, iespējams, bijuši mēģinājumos: «Bet, uzejot uz skatuves, darijām to, kas jādara. Kate ir spītīga, špetna, drusku bosiņa un vienlaikus ļoti mīļa māsa. Tētis ir ļoti līdzīgs māšai. Ģimenē mēs tā arī spriežam, ka es esmu līdzīgs mammai, bet māsa – tētim. Tētis prot būt galvenais visās lietās, bet mamma spēj rast pieeju ikvienam – viņa ir jaukākais cilvēks pasaulē. Šobrīd turpinu īstenot bērnības sapni kļūt par atzītu dziedātāju un aktieri.»

Šobrīd Domeniks studē Dailes teātra un Jāzepa Vītola Latvijas Mūzikas akadēmijas tālākizglītības kursā «Dramatiskā teātra aktieris ar muzikālās izglītības ievirzi». Viņš atklāj, ka lampu drudzis, uzstājoties uz lielām skatu-vēm, nekur nav zudis, tomēr fakts, ka nāk no maza pierobežas ciemata Latgalē, nekad nav mulsinājis: «Mācoties un dzīvojot Rīgā, nekad nav bijis problēmu runāt latgaliski. Kāpēc kautrēties? Tā ir skaista valoda, mūsu un mana valoda. Turpinu uzstāties Raimonda Paula koncertos «Dai-les pieskārieni», paralēli koncertzālē «Gors» piedalījos jaunajā literāri muzikālajā uzvedumā «Poema par O. R.», kas veltīts Ontona Rupaīņa 120. jubilejai. Tāpat turpinu studēt un piedalīties izrādēs, bet atpūšos vislabrātāk, neko nedarot, kaut gan patiesībā tā var nogurt vēl vairāk.»

Lūgts atklāt, kā Upītes ļaudīm izdodas turēt tik augstu pašapziņas līmeni, D. Slišāns uzsver, ka būtisks ir gribas-spēks: «Pirmkārt, mums patīk tas, ko darām. Otrkārt, vienmēr meklējam kaut ko jaunu vai arī otrādi – atdarinām kaut ko, lai sevi attīstītu. Ja vectēvs tik daudz tradīciju apkopoja un apzināja, tad tās nedrīkst pazaudēt, tās jāatdzīvina.» Jaunais mūziķis un aktieris ir pārliecināts, ka pēc 10 gadiem noteikti atradīsies Latvijā: «Ja ārzemes, tad tikai mācību ziņā. Turpināšu Upītē iesāktu...» Dome-niks latgaliešiem novēl priecāties par to, ka varam runāt savā valodā, piebilstot: «Nepazaudējiet sevi!» ☑

Edgars Gabranovs
Publicitātes foto

Projektu finansē Mediju atbalsta fonds no Latvijas valsts budžeta līdzekļiem. #SIF_MAF2026
Sadarbības projektā piedalās mediji: «Diena», «Vietējā Latgales Avīze», «Latgales Laiks», «Ezerzeme», «Vaduguns», «Rēzeknes Vēstis», radio «Alise Plus»
Par projekta «Robežnieki – Latgales stiprie ļaudis» rakstu saturu atbild to autori.

MAF
Mediju atbalsta fonds